

Göteborgs
Stad

Göteborgs Stads riktlinje för Stadens silhuett

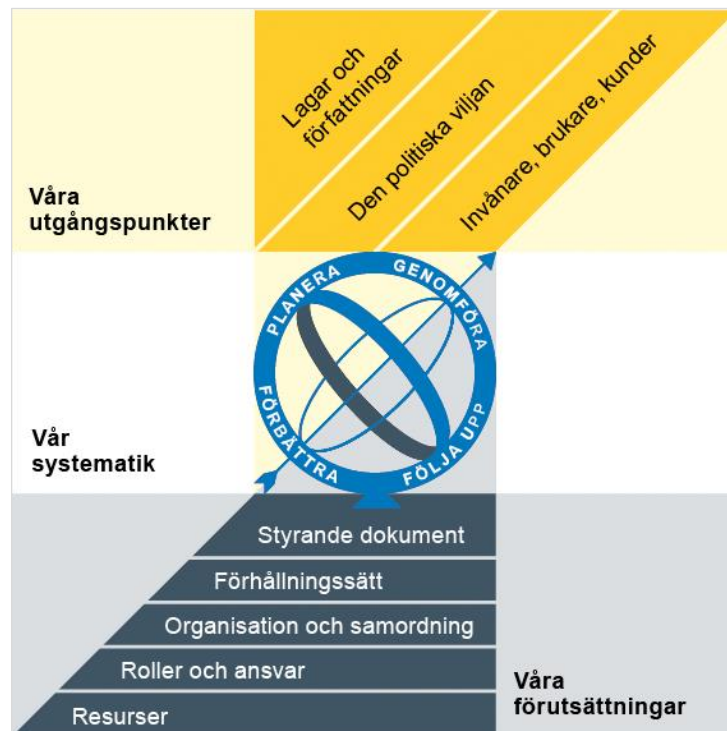
Höga hus och byggnader med stor visuell
påverkan på stadens silhuett

Reglerande styrande dokument

Policy
► Riktlinje
Regel
Anvisning
Rutin
Instruktion

Göteborgs Stads styrsystem

Utgångspunkterna för styrningen av Göteborgs Stad är lagar och författningar, den politiska viljan och stadens invånare, brukare och kunder. För att förverkliga utgångspunkterna behövs förutsättningar av olika slag. Stadens politiker har möjlighet att genom styrande dokument beskriva hur de vill realisera den politiska viljan. Inom Göteborgs Stad gäller de styrande dokument som antas av kommunfullmäktige och kommunstyrelsen. Därutöver fastställer nämnder och bolagsstyrelser egna styrande dokument för sin egen verksamhet. Kommunfullmäktiges budget är det övergripande och överordnade styrande dokumentet för Göteborgs Stads nämnder och bolagsstyrelser.

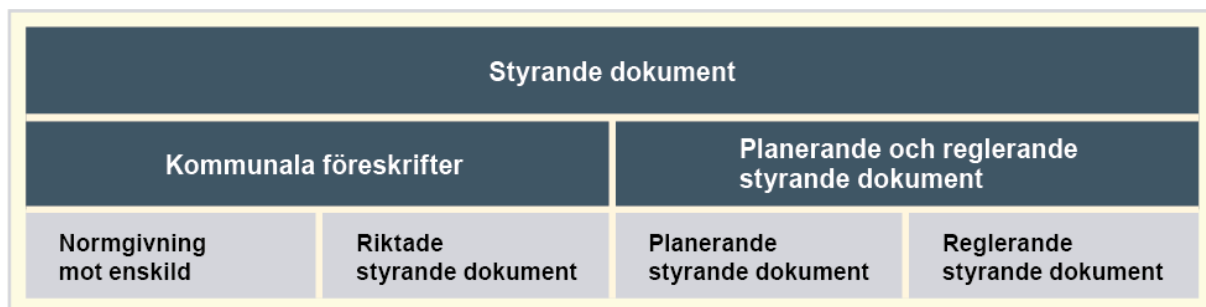

Om Göteborgs Stads styrande dokument

Göteborgs Stads styrande dokument är våra förutsättningar för att vi ska göra rätt saker på rätt sätt. De anger vad nämnder/styrelser och förvaltningar/bolag ska göra, vem som ska göra det och hur det ska göras. Styrande dokument är samlingsbegreppet för dessa dokument.

Stadens grundläggande principer såsom demokratisk grundsyn, principer om mänskliga rättigheter och icke-diskriminering omsätts i praktisk verksamhet genom att de integreras i stadens ordinarie beslutsprocesser. Beredning av och beslut om styrande dokument har en stor betydelse för förverkligandet av dessa principer i stadens verksamheter.

De styrande dokumenten ska göra det tydligt både för organisationen och för invånare, brukare, kunder, leverantörer, samarbetspartners och andra intressenter vad som förväntas av förvaltningar och bolag. De styrande dokumenten ligger till grund för att utkräva ansvar när vi inte arbetar i enlighet med vad som är beslutat.

Dokumentnamn: Göteborgs Stads riktlinje för Stadens silhuett			
Beslutad av: Stadsbyggnadsdirektören	Gäller för: Stadsbyggnadskontoret	Diarienummer: 0612/20	Datum och paragraf för beslutet: 2020-06-15/SBL
Dokumentsort: Riktlinje	Giltighetstid: Tillsvidare	Senast reviderad: 2020-06-15	Dokumentansvarig: Stadsarkitekten
Bilagor: -			

Innehåll

Inledning	3
Syftet med denna riktlinje.....	3
Vem omfattas av riktlinjen.....	3
Bakgrund	3
Lagbestämmelser	3
Koppling till andra styrande dokument	4
Vägledning och avsteg.....	4
Riktlinje	5
Förord.....	5
Tidigare arbeten.....	5
Pågående stödjande arbeten	5
Vad är Stadens silhuett?.....	6
Höga hus	7
Vad är höga hus?	7
Varför höga hus?	7
Var kan vi ha höga hus?	8
Var kan vi inte ha höga hus?.....	9
Stadens karaktärsdrag och identitetsbärare	10
Anvisningar	13
Analys av läge	13
Analys av arkitektonisk kvalitet	13

Inledning

Syftet med denna riktlinje

Syftet med denna riktlinje är

- att skapa en övergripande inriktning för hela staden för hur vi värnar och utvecklar stadens siluett
- att skapa förutsägbarhet för stadens invånare och de som önskar bygga nytt och utveckla sina fastigheter i staden
- att kunna avstyra omöjliga eller mindre bra förslag i tidigt skede
- att ge stadsbyggnadskontorets handläggare tydligt stöd inför bedömning av förfrågningar och i bygglovs- och detaljplaneärenden gällande högre bebyggelse och bebyggelse som särskilt påverkar stadens siluett.

Vem omfattas av riktlinjen

Denna riktlinje gäller tillsvidare för Göteborgs stad, vid rådgivning och vid myndighetsutövning i form av planläggning och bygglovgivning.

Bakgrund

Framtagandet av riktlinjen är ett uppdrag från stadsbyggnadsdirektören till stadsarkitekten. Riktlinjerna är en konkretisering av Arkitekturpolicyn som är framtagen i linje med den statliga arkitekturpolitiken *Gestaltad livsmiljö*.

Staden befinner sig i en omfattande stadsutveckling som påverkar stadens siluett och som innebär att staden förändras. Staden har alltid utvecklats genom historien och detta kännetecknar också en vital stad. Riktlinjen syftar till att skapa en gemensam inriktning för hur vi kan värna och utveckla stadens silhuett. I dagsläget finns ingen övergripande inriktning för var och hur höga hus anses lämpliga eller olämpliga.

Lagbestämmelser

Plan- och bygglagen 2 kapitlet – Allmänna och enskilda intressen

3 § Planläggning enligt denna lag ska med hänsyn till natur- och kulturvärden, miljö- och klimataspekter samt mellankommunala och regionala förhållanden främja

1. en ändamålsenlig struktur och en estetiskt tilltalande utformning av bebyggelse, grönområden och kommunikationsleder,
2. en från social synpunkt god livsmiljö som är tillgänglig och användbar för alla samhällsgrupper,
3. en långsiktigt god hushållning med mark, vatten, energi och råvaror samt goda miljöförhållanden i övrigt,
4. en god ekonomisk tillväxt och en effektiv konkurrens, och bostadsbyggande och utveckling av bostadsbeståndet.

Plan- och bygglagen 8 kapitlet - Krav på byggnadsverk, byggprodukter, tomter och allmänna platser

Byggnadsverks utformning

1 § En byggnad ska

1. vara lämplig för sitt ändamål,
2. ha en god form-, färg- och materialverkan, och
3. vara tillgänglig och användbar för personer med nedsatt rörelse- eller orienteringsförmåga.

Koppling till andra styrande dokument

Göteborgs Arkitekturpolicy ligger som grund för hur vi jobbar för att uppnå en god gestaltad livsmiljö. Den beskriver att Göteborg ska utvecklas till:

- En attraktiv stad med stark identitet
- En stad för människor
- En modig förebild inom arkitektur

Riktlinjerna ska ses som konkretiseringar av Arkitekturpolicyn och ska inarbetas i pågående arbete med översiktsplan och fördjupningar av denna.

Översiktsplan för Göteborg, som är under arbete, bedöms antas 2021/2022.

Fördjupad översiktsplan för centrala Göteborg, som är under arbete, bedöms antas 2020/2021.

Vägledning och avsteg

Riktlinjen gäller för planläggning och bygglovgivning och skall vara vägledande för beslut om lämplighet och bedömning av föreslagen ny bebyggelse. Riktlinjen ger en övergripande vägledning i frågeställningar om framförallt högre bebyggelse. Möjliga avsteg från riktlinjen är beroende av resultatet av den sammanvägda analysen.

Riktlinje

Förord

Göteborgs stad är i en fas där en omfattande utbyggnad av staden pågår och planeras. Många nya byggnader och anläggningar kommer att byggas de närmaste åren. Det finns ett stort behov av att utveckla staden med fler bostäder, arbetsplatser och allt som tillkommer då vi blir fler göteborgare. Detta kommer starkt att påverka Göteborgs identitet och karaktär. Detta dokument syftar till att förklara hur vi som stad övergripande förhåller oss till planering av nya byggnader som påverkar stadens silhuett med särskilt fokus på höga hus.

Riktlinjen ger en övergripande vägledning i frågeställningar om framförallt tillkommande högre bebyggelse och anläggningar. Den lägre skalan och påverkan på siluetten i mer intima gaturum och miljöer kräver geografiskt specifika arbeten. Det ordinarie planarbetet och särskilt program och områdesprogram bör mer ingående hantera frågan om påverkan på siluetten.

Riktlinjen ska användas som generella anvisningar för detaljplanering i tidiga skeden vad gäller läge, lämplighet och arkitektonisk kvalitet för högre bebyggelse.

Riktlinjen ska användas som generella anvisningar för bedömning av högre bebyggelse i bygglovsskedet gällande gestaltning och arkitektonisk idé.

Tidigare arbeten

Idag finns ingen uttalad inriktning för stadens silhuett som omfattar hela staden. Vilka volymer som kan tillåtas i olika delar av stadsväven avgörs från fall till fall i förhållande till befintliga och kommande värden och kvaliteter. Gestaltning och analys över projektens påverkan på stadsbilden har för vissa projekt varit bristfällig.

Styrande och rådgivande dokument om stadens silhuett, specifikt höga hus, har tidigare arbetats fram för delområden i staden, som t.ex. *Höga hus i Mölndalsåns dalgång*, *Planeringsunderlag 2.0 (2015)* och *Visuell landskapsanalys kring Göta älv - underlag vid planering av nya landmärken (koncept, december 2012)* Stadsbyggnadskontoret, Göteborgs Stad. Dessa har inte varit samordnade med andra styrande dokument eller annan planering, vilket ibland resulterat i en otydlighet gällande stadens förhållande till dessa frågor. Från tidigare finns även dokumentet *Höga hus i Göteborg - Varför, var och hur samt inte minst om* av Claes Caldenby, 1990, Arkitektur vid Chalmers Tekniska Högskola. Dessa utgör kunskapsunderlag i denna riktlinje.

Pågående stödande arbeten

En ny översiktsplan för Göteborg är under arbete. Samråd har hållits och inriktningen är att översiktsplanen ställs ut Q1/Q2 2021 och antas av kommunfullmäktige Q2 2022.

Fördjupning av översiktsplanen för centrala Göteborg och för Högsbo-Frölunda pågår parallellt med arbetet med den kommunomfattande översiktsplanen.

Avsikten är att i översiktsplanen arbeta in principer för god gestaltad livsmiljö. Detta innebär att utgå från en mer lägesbaserad planering, en princip för fördelning av markanvändning samt princip för hur balans mellan exploateringsgrad och blandning av funktioner kan uppnås.

Denna riktlinje, Stadens silhuett, kommer att utvecklas vidare genom arbete i den digitala stadsmodellen - ”Göteborgs digitala tvilling” - som är under arbete. Med hjälp av stadsmodellen kan utvecklingen av stadens silhuett prövas, kommuniceras och diskuteras.

Vad är Stadens silhuett?

Stadens silhuett är den på avstånd synliga konfiguration som bildas av landskapets topografi, stadens bebyggelse och anläggningar. Anläggningar kan vara t.ex. broar, kranar, master eller nöjesanläggningar.

Den karaktärsskapande topografin i Göteborg präglas av många höjder och ofta brant kuperade landskap och däremellan dalgångar, som historiskt blivit kommunikationsstråk och bebyggelseområden. Älvens rum bidrar till öppenhet och rymd, och ger långa siktavstånd i staden. Stadens silhuett upplevs särskilt tydligt från älvens stränder och våra höga kullar.

Människans avtryck i form av byggnader och anläggningar tillsammans med den naturliga topografin skapar Göteborgs urbana silhuett. Med olika tidsavtryck och typologier och med olika kulturvärden, kvaliteter och signalvärden skapas ett heterogent och föränderligt avtryck på landskapet.

Det säregna och unika med Göteborgs silhuett är att den genom århundradena har växt fram och formats i ett dynamiskt samspel mellan ett dramatiskt naturlandskap (hav, älv, älvdal, berg) och olika tiders ingenjörskonst och byggnation. Ett samspel som har tagit sig olika form i olika tider och vars specifika förutsättningar och uttryck är tydligt avläsbara och fattbara i dagens stadsbild och stadssilhuett.

Unikt för Göteborg är att stadens city levt vidare inom det ursprungliga administrativa centrum och handelsområde från 1600-talet. Detta utan att bygga bort upplevelsen av historisk stadskärna. Även modernismens arkitektur har förhållit sig medvetet till den historiska stadskärnans silhuett. Detta kan tydligt upplevas och har avgörande betydelse för stadskärnans kulturvärden, identitet och attraktivitet vilket är viktigt att värna.

Arkitektur ska samtidigt vara:

Robust

Funktionell

Berörande

(Vitruvius, De architectura, ca 30 – 15 BC)

Höga hus

Höga hus är tydliga och karaktärsskapande inslag som är avgörande för stadens silhuett. Därför reglerar riktlinjen både placering och arkitektonisk kvalitet för denna typ av byggnader. Utöver höga hus påverkas stadens silhuett av anläggningar och andra byggnader som på grund av sin placering blir synliga. Riktlinjen stadens silhuett fokuserar specifikt på höga hus samtidigt som många av de riktlinjer och förhållningssätt är tillämpbara för andra anläggningar eller byggnadsverk som påverkar stadens silhuett.

Höga hus kan bidra till orienterbarhet genom att markera viktiga funktioner, portar till staden och viktiga knutpunkter. Vid viktiga noder i staden kan höga hus, placerade i kluster, tydliggöra platsens dignitet. Viktiga rörelsestråk i staden kan ofta med fördel förtydligas med höga hus. Dagens trafikleder kan utvecklas till framtidens boulevarder, med gatubredder som tål högre hus. För att markera de viktigaste kommunikationsstråken i staden kan högre bebyggelse vara lämplig.

Höga hus väcker starka känslor. För olika göteborgare kan de vara en markör av framtidstro, eller oförlåtliga ingrepp i den invanda stadsbilden. Exempelvis debatterades byggnaden Läppstiftet livligt under dess byggnation kring dess påverkan på Göteborgs identitet. Nu har den blivit en väl integrerad del av just Göteborgs identitet.

I Göteborgs 50-talsområden finns hög kvalitet i arkitektur och stadsbyggande med inslag av höga hus. Då byggdes de högsta husen på de högsta bergen, i en ofta djärv och nyskapande arkitektur. Höga hus blev identitetsskapande inslag i dessa stadsdelar. Hur ser dagens och framtidens djärva och nyskapande arkitektur ut, och hur förhåller vi oss till de högre byggnaderna som element i staden?

- Vad är syftet med ett högt hus i detta läge?
- Vilken täthet skapas och är läget rätt för den tätheten?

Vad är höga hus?

Vad som kan betraktas som ett högt hus är avhängigt dess omgivning och påverkan på denna. I en homogen stadsväv kan små avvikelser i höjd innebära att en byggnad kan ses som ett högt hus. En heterogen och kuperad miljö kan innebära att en högre byggnad inte upplevs som ett *högt hus*.

Enligt europeisk standard, Emporis Standards, är ett högt hus minst 12 våningar och minst 35 meter högt. En skyskrapa är enligt standard högre än 100 meter.

I denna riktlinje ingår alla hus över 16 våningar i begreppet skyskrapa. I praktiken blir dessa byggnader ofta ett stycke över 20 våningar, på grund av nationella regelverk om bl.a. branddimensionering.

Varför höga hus?

För att uppnå större täthet. Höga hus kan innebära en hög täthet och tillåter ett stort innehåll av byggnadsyta på ett mindre fotavtryck vilket i rätt lägen innebär bättre

hushållning av marken. Bland annat kan det innebära ett bättre nyttjande av infrastruktur. Det kan också innebära att det krävs nya investeringar i infrastrukturen som t ex kollektivtrafik. Höga hus kan innebära påverkan på andra stadbyggnadskvaliteter som solljus, vind och lokalklimat till det sämre i förhållande till lägre bebyggelse, vilket måste tas med i avvägningen när man diskuterar lämpligheten av höga hus.

För att skapa ikoner och identitetsbyggnader. Höga hus kan bidra positivt till stadens självbild och identitet. En omsorgsfull placering och arkitektur kan höja stadens identitet, slarviga och krassa tillskott av höga hus kan förstöra stadsbilden, och minska stadens attraktivitet. Placering och arkitektonisk kvalitet blir en viktig fråga i bedömningen av nya tillskott.

För att bilda landmärken. För att tillskapa nya och för staden välgörande landmärken - markera viktiga punkter, lägen och stråk i staden. Höga hus kan även markera viktiga funktioner eller byggnads innehåll. Vilket varit fallet historiskt då exempelvis kyrkans makt manifesterades i högre kyrktorn.

För att manifesteras. Att ”sätta en plats på kartan” är inte ett tillräckligt motiv för ett höghusbygge med påtaglig påverkan på stadens silhuett, om det inte kan motiveras ur andra aspekter. Höga hus är inte någonting unikt i världens städer och kan därför skapa motsatt effekt, då höga hus kan ses som generiska.

För att bidra till stadsbilden. För att bidra till en varierad och läsbar stadsbild. Höga hus syns på långt håll, de blir lätt symbolbärare oavsett om detta var avsikten när de byggdes. Om de hanteras på rätt sätt som inslag i stadsbilden kan de göra stadens mer läsbar och mer intressant.

- I vilken kontext finns förslaget – vilken karaktär har området som påverkar/påverkas?
- Hur påverkas stadsbilden i alla skalor
- Analysera de betraktelsevinklar/avstånd som är väsentliga för bedömningen
- Förslaget ska läggas in i stadens digitala modell som stöd för analysen

Var kan vi ha höga hus?

Höga hus - upp till 16 våningar - kan ses som ett komplement i stadsstrukturen. Detta är beroende av den kontext förslaget ingår i, vilket blir en viktig sak att analysera. De kan bli landmärken som tillför orienterbarhet och identitet genom att förstärka och förtydliga viktiga platser och stråk i staden.

Skyskrapor – byggnader över 16 våningar – innebär större påverkan på stadens silhuett som element i stadsbilden. De ska i lämpliga lägen ordnas i kluster eller i stråk vid platser som är viktiga entréportar, noder eller knutpunkter i staden. De kan också användas för att förstärka viktiga stråk i staden. På detta vis kan de bli strukturerande inslag som beskriver stadens struktur och markerar platser och stråk av större betydelse.

Hus är höga i förhållande till sin kontext:

- Är det en homogen, väl sammanhållen skala ska tillskott anpassas till denna skala; endast mindre skalförändringar är acceptabla
- Dock kan högre hus tillkomma som landmärken till exempel vid kollektivtrafiknoder, stadsdelscentrum eller andra betydelsefulla platser
- Högre hus än 16 våningar ska endast förekomma på platser som är viktiga entréer, noder eller knutpunkter och då i huvudsak ordnas i kluster. De kan också förstärka viktiga stråk i staden

Var kan vi inte ha höga hus?

Den historiska stadskärnan, med äldre bebyggelse i kvartersform fram till modernismens genombrott, är olämplig att komplettera med höga hus. Den ofta medvetna kompositionen, den stora detaljrikedomen och den relativa småskaligheten i stadsbygget under denna tid bedöms som känslig för storskaliga tillskott generellt, och i synnerhet för höga hus.

Områden utanför huvudstråk och noder – *mellanområden* – ska inte bebyggas tätt eller högt. Dessa lugnare områden i stadsväven ska verka som andningshål. Tätheten som höga hus ger bör istället skapas nära infrastruktur, kollektivtrafik, handel och service.

På många håll i staden är höga hus olämpliga på grund av den skuggning som de kan ge på befintliga eller planerade bostäder eller offentliga rum. Göteborgs nordliga läge jämfört med många höghusstäder i världen ger oss andra förutsättningar. Skuggorna slår längre, speciellt på vintern, och vi har ett annat förhållande till solljus än städer på sydligare breddgrader.

Analyser, i vanlig ordning, men särskilt viktiga för höga hus är:

Trafikpåverkan/ kollektivtrafik

Tillgängliga friytor

Mikroklimat

Ljusförhållanden

Buller

Geoteknik

Höga hus kan vara olämpliga för att de påverkar kulturmiljön i sin närhet negativt även i andra lägen än den historiska stadskärnan. Det symbolvärde höga hus har som markörer i stadsväven ska inte devalveras genom att de placeras ut i landskapet utan tanke på deras synlighet i stadsbilden. I vissa historiska bebyggelsekaraktärer är höga hus olämpliga. Beskrivning av bebyggelsekaraktärer är ett stöd för bedömning av lämplighet av höga hus inom specifika områden.

Där de negativt påverkar läsbarheten genom att blockera viktiga vyer och siktlinjer i staden. Där de höga husen minskar läsbarhet och känslan av en Göteborgsk identitet så bedöms de vara olämpliga. Det blir viktigt att avväga mellan befintligt kulturarv och utveckling av framtidens kulturarv och identitetsskapande bebyggelse i form av höga hus.

Stadens karaktärsdrag och identitetsbärare

Göteborg är genom historien byggt i dalgångar och på älvstränder. Den befästa staden med kanaler, vallgrav, kvarvarande skansar och bastioner, är en tydlig del av stadens karaktär. Under 1900-talet började staden bebyggas på bergen mellan dalarna. Detta tillsammans med de storskaliga industri- och hamnanläggningarna och de ofta dramatiska naturliga formationerna med berg i dagen och oländig terräng, utgör Göteborgs karaktär som vi känner den idag.

Karaktär förändras, och Göteborgs karaktär har ständigt förändrats genom sekler av byggande och användande av staden. När vi utvecklar staden förändrar vi den. Målsättningen för denna förändring bör vara att öka eller bibehålla tydligheten i det specifikt göteborgska, och att undvika att släta ut det som skiljer staden från andra städer i världen.

Detta kan göras med tillskott som underordnar sig den rådande karaktären, men också genom tillskott som förtydligar den rådande sorten genom att kontrastera mot den. Denna riktlinje tar inte ställning för någon av metoderna, båda kan uppnå målet om en fortsatt tydlig och attraktiv stadsbild.

- Vilken är den arkitektoniska idén med förslaget (ska beskrivas på max en A4)
  - Hur beskrivs projektets arkitektoniska idé i förhållande till stadslandskapet och intilliggande stadsbyggnadskaraktärer?
  - Hur genomförs den arkitektoniska idén i byggnadens alla delar i volymhantering, konstruktion, fasadkomposition, material, kulör och detaljer?
- Höga hus ska ha en aktiv bottenvåning som är intressant och detaljrik, ett intressant mellanparti och en medveten/genomarbetad avslutning – en "krona"
- Grupper av höga hus (kluster) ska ha en omsorgsfull utformning både som individer och som gemensam komposition
- För märkesbyggnader gäller att de ska tillkomma genom en kvalificerad designprocess, till exempel arkitektävling eller annan konkurrensutsatt gestaltungsprocess. Märkesbyggnader är byggnader över 16 våningar och/eller som har stor visuell påverkan på stadsbilden

Stadens olika karaktärer

Här nedan följer en generell indelning av bebyggelsekaraktärer i Göteborg. Delvis sammanfaller de med stadsdelar, men de topografiska skillnaderna, den gradvisa utbyggnaden, samt de storskaliga rivningarna under senare 1960- och 1970-talen har gjort denna uppdelning mindre tydlig. De olika karaktärerna är inte heller alltid tydligt skilda från varandra och bedömningar måste ske utifrån det aktuella geografiska läget.

Älvens storskaliga industriella rum – *kan vara lämpligt med höga hus*

Det storskaliga rummet längs Göta älv präglas av stora mått, himmel, ett relativt flackt bebyggelselandskap där landskapets höjder, högre byggnader, broar och kranar blir väldigt tydliga inslag. Tillskott av höga hus blir här väl synliga, men det finns i den stora skalan på landskap och byggnadsverk en större möjlighet att visuellt ta hand om nya synliga tillskott, stora, breda eller höga. Viktigt här är berg och kullar, ibland bebyggda, som omger älven, vars läsbarhet i landskapet är viktig att bevara.

Stenstaden – *inte lämpligt med höga hus*

Göteborg har en relativt liten stenstad jämfört med städer som växte mer innan modernismens genombrott. Stenstaden har ett stort inslag av ursprungliga hus från 1800-talet eller tidigare, men också storskaliga rivningar och förnyelser från sent 1900-tal. Dessa stadsdelar fyller de låglänta ytorna mellan bergen, med en relativt sammanhållen hushöjd. En sammanhållande faktor är att stadsdelarna helt eller delvis har förhållit sig till ursprungliga stadsplaner och gatunät, även där de ursprungliga husen är borta. I Stenstaden är höghus eller skyskrapor generellt inte lämpliga.

Landshövdingestaden – *inte lämpligt med höga hus*

Landshövdingehuset har för de flesta en stark koppling till det göteborgska. De kom till som ett byggtkniskt sätt att hantera brandföreskrifter om att trähus endast fick uppföras i två våningar. De ofta välarbetade stadsplanerna och den höga arkitektoniska detaljeringen skapar en helhet som likt stenstaden inte mår väl av kompletteringar med höga hus.

Tidig modernism – *kan vara lämpligt med höga hus*

1930-talets nya moderna bebyggelse i Göteborg präglades av en strävan att ta avstånd från tidigare stadsbyggnadsidéer, men även att i arkitekturen uttrycka kontrast mot det gamla tänkandet, att annonsera en ny tids inträdande. Till skillnad från miljonprogrammets satellitstäder byggdes dessa direkt invid den gamla kvartersstaden, i en tid innan bilen möjliggjorde utspridda städer. Dessa hus och stadsdelar har en hög arkitektonisk klass, i välformade stadsdelar. Rätt utformat kan tillskott av även höga hus fungera väl, men anpassningen till den omsorgsfulla minimalismen är ofta en svår uppgift.

1950-talsstaden – *kan vara lämpligt med höga hus*

En omsorgsfull arkitektur skapades i byggandet av välfärdssamhället, med trädgårdsstaden som förebild, i en tid innan biltrafiken helt tog över som formande grund för stadsplaneringen. Man hade ett friare förhållande till de traditionella kvartersstadsformerna, en sorts omsorgsfull och småskalig modernism klädd i mera traditionella material. Höga hus användes under denna tid ofta som accenter i bebyggelsen. Sveriges högsta bostadshus låg under en tid vid Axel Dahlströms torg. Ny arkitektur, nya stadsformer, grupper av punkthus på de högsta bergen kännetecknade denna tid. Tillskott av högre hus är möjlig, med stor varsamhet med den ofta välkomponerade stadsbilden och silhuetten.

Miljonprogrammet – *mindre lämpligt med höga hus*

Det jämlika samhället som en teknokratisk dröm, men också tydliga kvaliteter som dock byggdes specifikt för ett samhälle vi inte längre har. Den sociala ingenjörskonsten i sin yttersta konsekvens, genomförd av arkitekter och byggare med stort självförtroende och stor tro på sin förmåga att bygga ett bättre samhälle. Ett tydligt kulturhistoriskt nedslag i stadens historia som riskerar att undervärderas i en iver att förbättra och förändra. Bebyggelsen är ofta storskalig, med stor synlighet i landskapen. Komplettering med höga hus är möjlig i många lägen, men den ensidiga strukturen gör det angeläget att uppnå större blandning av hustyper och upplåtelseformer. Då är snarare komplettering med villor och radhus ett bättre grepp i dessa stadsdelar. Områdenas luftiga karaktär med stora grönytor kan ge utrymme för även flerfamiljshus, men det blir viktigt att sätta värde på tidens stadsbyggnad och arkitektur. Höga hus är endast undantagsvis en bra idé.

Nyare stadsbebyggelse – *mindre lämpligt med höga hus*

Byggandet efter miljonprogrammet var under decennier inte så omfattande, och Göteborgs befolkning minskade under trycket från dåliga konjunkturer och av utflyttning till kranskommunerna. Befolkningskurvan vände uppåt först 1984. De senaste årtiondena har ett flertal stora områden tillkommit eller är på väg att uppföras, för att svara mot den växande stadens behov. De kännetecknas av en stor heterogenitet, i gränslandet mellan en modernistisk planering och en nyvaknad vurm för traditionell stadsplanering. I centrala lägen har dessa ofta en hög täthet, och kan i dagsläget ofta inte tåla ytterligare förtätning. Höga hus är ibland möjliga, men hindras ofta av hänsyn till boendekvaliteter i den befintliga bebyggelsen.

Villastaden – *mindre lämpligt med höga hus*

Villastaden från äldre tid kännetecknas ofta av omsorgsfulla stadsplaner med samma typ av färdiga intryck som i stenstaden och landshövdingestaden, ett stadsmönster som inte i någon större utsträckning kan förtätas utan att göra våld på den historiska karaktären. Den nyare villastaden har mer karaktären av stadsdelar framvuxna över tid, utan starka övergripande stadsbyggnadsidéer. Vid stora sammanhängande villaområden uppstår ofta brist på andra boendeformer, och det blir angeläget att komplettera med bostäder i lägenhet, och med hyresbostäder, för att skapa mera kompletta stadsdelar. Höga hus är sällan lämpliga i villastaden då områden med denna karaktär saknar noder eller stråk som skulle gynnas av den högre tätheten. Hindras ofta även av hänsyn till boendekvaliteter i den befintliga bebyggelsen.

Anvisningar

Riktlinjen är en övergripande och generell vägledning som anger inriktningen för hur vi ser på höga hus och hur vi värnar och utvecklar stadens silhuett.

I specifika frågeställningar och prövningar krävs en analys utifrån den kontext förslaget ingår i. Här följer, baserat på den övergripande inriktningen, frågor och krav som bör ställas.

Analys av läge

Läget och sammanhanget är avgörande för bedömningen.

Här följer principer och krav och frågor som ska besvaras:

- Vad är syftet med ett högt hus i detta läge?
- Vilken täthet skapas och är läget rätt för den tätheten?

- I vilken kontext finns förslaget – vilken karaktär har området som påverkar/påverkas?
- Hur påverkas stadsbilden i alla skalor
- Analysera de betraktelsevinklar/avstånd som är väsentliga för bedömningen
- Förslaget ska läggas in i stadens digitala modell som stöd för analysen

Hus är höga i förhållande till sin kontext:

- Är det en homogen väl sammanhållen skala ska tillskott anpassas till denna skala; endast mindre skalförändringar är acceptabla
- Dock kan högre hus tillkomma som landmärken till exempel vid kollektivtrafiknoder, stadsdelscentrum eller andra betydelsefulla platser
- Högre hus än 16 våningar ska endast förekomma på platser som är viktiga entréer, noder eller knutpunkter och då i huvudsak ordnas i kluster. De kan också förstärka viktiga stråk i staden

Analys av arkitektonisk kvalitet

En hög arkitektonisk kvalitet gäller *all nytillkommande bebyggelse i hela staden*. Den nationella arkitekturpolitiken och staden arkitekturpolicy utgör ett fundament för detta. För märkesbyggnader, dvs hus över 16 våningar och/eller som har stor visuell påverkan på stadsbilden, är den arkitektoniska kvaliteten helt avgörande.

Arkitekturen ska samtidigt vara:

- Robust
- Användbar
- Berörande

(Vitruvius: *Firmitas Utilitas Venustas, De architectura*, ca 30 – 15 BC)

Här följer principer, krav och frågor som ska besvaras:

- Vilken är den arkitektoniska idén med förslaget (ska beskrivas på max en A4)
  - Hur beskrivs projektets arkitektoniska idé i förhållande till stadslandskapet och intilliggande stadsbyggnadskaraktärer?
  - Hur genomförs den arkitektoniska idén i byggnadens alla delar i volymhantering, konstruktion, fasadkomposition, material, kulör och detaljer?
- Höga hus ska ha en aktiv bottenvåning som är intressant och detaljrik, ett intressant mellanparti och en medveten/genomarbetad avslutning – en ”krona”
- Grupper av höga hus (kluster) ska ha en omsorgsfull utformning både som individer och som gemensam komposition
- För märkesbyggnader gäller att de ska tillkomma genom en kvalificerad designprocess, till exempel arkitekttävling eller annan konkurrensutsatt gestaltungsprocess. Märkesbyggnader är byggnader över 16 våningar och/eller som har stor visuell påverkan på stadsbilden

----- O -----